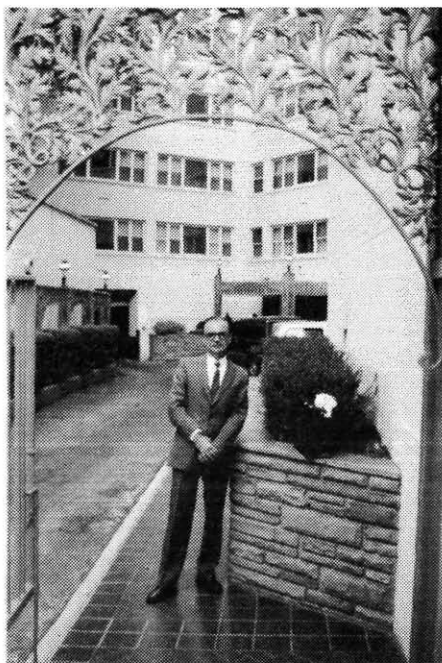

Fizikatanárként amerikai könyvtárakban – A könyvtárosok dícséréte

Igen, én dícsérem a könyvtárosokat. Meg is fordítanám a folyóirat címében a sorrendet: első a könyvtáros, s csak azután jöhet a könyv, a könyvtár.

„A könyvtár gyönyörű templom, lehet benne egyedül is gondolkodni, de én vagyok a pap, a titkok ismerője, kérdezz csak bátran, én szívesen segítek.” – mondta nekem egyszer *Kenneth Nyirádi*, a washingtoni Kongresszusi Könyvtár (Library of Congress, LOC, vagy a könyveiben elegáns mélynyomással: LC) Európai Részlegének könyvtárosa.

Éppen egy *Robert Mayerről* szóló írást kerestem. Sejtettem, hogy a németországi Heilbronni Történeti Társaság 1969-es 26. évkönyve nincs meg a LOC-ban. Nem is találtam meg a képernyő-érintgetős számítógépes katalógusban. Vagy benne sem volt, vagy egyetlenül kerestem. Elmondtam azért gondomat Kennethnek, aki saját gépén pillanatok alatt megtalálta a kiadványt, de elnézést kért: 2-3 nap kell, míg a távoli raktárból behozzák. Nekem közben Minneapolisba kellett repülnöm, így megkértem Kent, másolja ki a szükséges oldalakat. Azt is kértem, ha lehet, ne az agyonhasznált, néha csíkot húzó és sötétebb papírra dolgozó olvasószolgálati gépen másolja, mert egy hazai cikkbe kell a reprodukció. Minden kívánságom teljesült, mint a mesében.

Kovács László (Seres Gábor felvétele)

Számítógépek, emberi kapcsolatok

Jó dolog volt az is, hogy a bibliográfiai adatokat nem kellett sehol másolgatni, billentyűbenyomásra ki lehetett azokat iratni. Azonban ismét csak Ken segítségével tudtam azt megoldani, hogy a központi nagy számítógép nyomtatóján JANUS PRINT-tel készüljön el nekem a LOC-ban található, angol és német nyelvű

fizikátörténeti művek teljes listája. Hazahoztam, bekötöttem, bárkinek rendelkezésére bocsátom. E listán természetesen nem szerepel az említett heilbronnai évkönyv, hisz abban alapvetően helytörténeti dolgok vannak, nyilván kevés a fizikátörténeti cikk. Természetesen gondolhattam volna arra, ha már Robert Mayer után kutatok, akkor átnézem szülővárosának kiadványait. Egyetlen eszköz miatt ez reménytelenül nagy és talán sikertelen munka lett volna. A címekből nem derülhet ki ilyen apróság: ott a keresett szöveg és ábra.

Az emberi kapcsolat segített itt is. Elmondhatom, hogy „*körön belül kerültem*”: nemcsak elolvastam a könyveket, hanem leveleztem vagy beszélgethettem is a szerzőkkel. R. Mayer életének nagy kutatója, *Kenneth L. Caneva* hívta fel figyelmemet pl. a heilbronnai évkönyv adott cikkére.

*

Elmesélem azt is, hogyan bukkan rá Canevára, Caneva könyvére. Négy hónapos IREX-ösztöndíjas voltam, régi fizikai eszközök, első publikációk, kéziratok után kutattam elsősorban a Smithonian Institution (SI) Amerikátörténeti Múzeumának Modern Fizikai Részlegén. Október közepén épp ebéd utáni pihenőre tértem be az ötödik emeleten lévő nagy könyvtárral szemközti olvasóterembe, és szemem megakadt a *History of Science* folyóirat legfrissebb, szeptemberi számán (ld. még „engem vonzanak a könyvek”). Belelapoztam, s egész oldalas hirdetést láttam Caneva: Robert Mayer and the Conservation of Energy, Princeton University Press, 1993. c. új könyvéről. Fellelkesedtem. Ez kell nekem! Talán már meg is vették! Kérem a komputert: igen, QC 73.8, C6 C36 1993X, NMAH, tehát át sem kell mennem a SI központi könyvtárába, a szomszédos Természettörténeti Nemzeti Múzeumba, mert a könyv megvan itt az épületben! Elkértem a félemeleten lévő fizikai könyvtár kulcsát; lementem, a polcra leemeltém, fent a nevemre írtam, s az észlelést követő huszadik percben már olvastam is a könyvet. Ez Amerika! Természetesen elmaradt aznap az olvasóterem hatalmas, kényelmes bőrfotelében a szokásos ebéd utáni 10-15 perces szundítás, lazítás.

Caneva filozófus lélek, nem érdeklik maguk az eszközök annyira, mint engem. Meg kellett kérdezniem, hogy miért nem ír arról a csodaszép eszközzel, amit R. Mayer építtetett, és amit egy éve láttam a Deutsches Múzeumban Münchenben. Kellett ehhez Caneva levelezési címe. Mentem témavezetőmhöz, *Paul Forman*-hoz, aki csodálkozott azon, hogy már meg is van az említett Caneva-könyv az épületben. Majd *kölcsönzött* egy remek kiadványt – ezt sem találtam volna meg magamtól –, amiben megvolt a keresett cím. Amikor egy hónap múlva újra kérdeztem tőle egy másik kutató címét – csak hogy ne zaklassam többet –, megkaptam örökbe a „Guide to the History of Science 1992.”, ISBN 0-934235-20-1 papírkötéses változatát.

*

Rendkívül hasznosak voltak számomra a *Wagner Ferenc*cel folytatott szakmai beszélgetések. F.S.Wagner a LOC egykori könyvtárosa, neves történész, a Wigner és a Bay életrajzi könyvek, valamint a Hungarian Contributions to World Civilization, Alpha Publications 1977. c. nagyszerű mű szerzője.

Eötvös Loránd

Paul nem volt könyvtáros, Paul tudományos kutató volt, részlegvezető. Mint *Makovényi István* kiállítás-szervező belsőépítésztől megtudtam, Paul nem kapott azért főnökeiktől „creditet”, azaz esetleg fizetésemelést, vagy dicséretet, amiért velem foglalkozott. A négy hónap alatt egyetlenegyszer sem ültetett le a szobájában. A búcsúzás előtti napon kérdeztem, hogy mikor beszélgethetnénk a jövőbeli együttműködésről, pl. szereznek egy Eötvös-ingát a múzeumnak.

Eötvös-inga? Hisz az volt itt egy évig 1979-ben a centenáriumi Einstein-kiállításon, s már nyújtotta is át az inga fotóját is tartalmazó katalógust. Örömet elnyomta a bosszúság: 4 hónapja tudja, hogy magyar emlékek után is kutatok, s nem szólt. Nem kaphatnám meg örökbe? – Sajnos csak kevés példányom van már – volt a válasz. Azonnal mentem kedvenc könyvtárosomhoz, aki a könyvtárigazgatói szoba egyik polcáról leemelt egy példányt, és örökbe nekem adta. *Könyvtárosi erények: segítőkészség és fantasztikus memória.* 14 éve volt a kiállítás, létezik legalább 200 ilyen katalógus, de a *könyvtáros* azonnal tudja még azt is, hogy hol kell az örökbe adható példányt keresni.

Itthon azután megtaláltam a Technikatörténeti Szemle 1979-es évi címlapján is az Eötvös-ingának a washingtoni kiállításon készült fényképét. Meg is rendeltetem főiskolánk könyvtára számára az összes eddigi és ezutání Technikatörténeti Szemlét.

Eötvös összegyűjtött munkáit is Washingtonban fedeztem fel a számítógép képernyőjén, majd 20 perc múlva a kezemben volt: Roland Eötvös *Gesammelte Arbeiten*, P. Selényi, Akadémiai Kiadó, Bp., 1953. Ha valaki nem tudná, felhívom a figyelmét: Magyarországon az ötvenes években nagyon sok értékes természettudományos könyv jelent meg azoknak a tudósoknak tollából, akik még a háború előtt megtanulták a gondos, precíz, lelkiismeretes munkát.

Ahogy a szállodai szobákban ott a biblia, ugyanúgy minden olvasóteremben állva is könnyen forgatható módon, pulpituson megtalálható a *Noah Webster enciklopédia*. Személyekről külön nem ír ez a lexikon, de örömmel fedeztem fel benne két, Eötvössel kezdődő címszót: az *Eötvös-ingát* és az *eötvös-egységet*.

Eötvös Loránd halálozási évét 1919 helyett helytelenül 1871-nek írták. Ez az író-politikus édesapa, Eötvös József halálozási éve. Ezt megírtam a kiadónak. A jelenlegi cégtulajdonos, a Merriam Webster egyik munkatársa válaszolt. Közölte, hogy 1934-ben még a helyes évszám szerepelt, de megköszönte az észrevételt, s megígérte, hogy a legközelebbi kiadásban kijavítják a hibát. Ez Amerika!

Zemplén Győző

Él egy legenda fizikusberkekben: Zemplén Győző olyan pontossággal mérte meg a levegő belső súrlódási együtthatóját, hogy az ő adatainak felhasználása nagyban segítette R.A. Millikant Nobel-díjas elektrontöltés mérésénél. Nagy izgalommal kerestem a megfelelő hivatkozást a *Physical Review* 32. kötetének 1911. áprilisi számában. Meg is leltem, hogy valóban, a mérés legkritikusabb pontja a levegő belső súrlódási együtthatója. Tovább! Tovább! Hol van Zemplén

neve? Ott volt, de sajnos Zemplén méréseit pontatlanságuk miatt épp nem tudta Millikan használni.

Ez a keresés még az első hónapban történt. Azonnal írtam haza, nézzék már meg a Matematikai és Természettudományi értesítőt, hogy Zemplén nem ír-e mások *pontosabb* méréseiről.

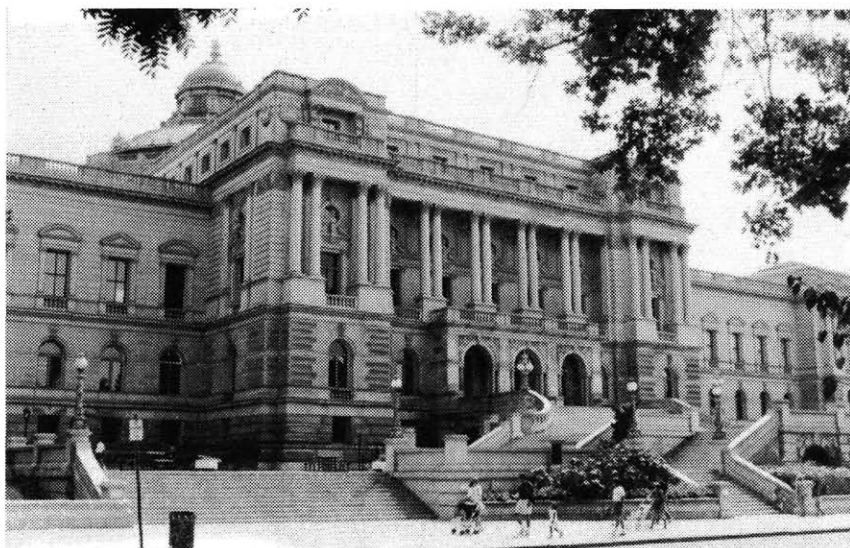
Othhonról vártam a választ, holott megvolt karnyújtásnyira a keresett cikk, és a másik, az Annalen der Physik-béli is. Meg is néztem. Tudott Zemplén mások méréseiről, de módszerének újszerűségében látta a nagy eltérés okát.

Kíváncsi voltam a mai pontos eredményre. Fél óra önálló keresés a szabad-polcos kézikönyvtárban a LOC Adams épületének ötödik emeleti Science olvasótermében, és birtokomban volt az adat. Ez Amerika! Itt lehet nagyon gyorsan és alaposan dolgozni. Persze csak akkor, ha tényleg sietni akar az ember. Az amerikaiak kényelmesekek, nem sietnek.

Nem kellett volna „lerohannom” a félemeleti könyvtárba az Eötvös műért, vagy átmenni a központi könyvtárba az Annalen der Physik köteteiért: ha leadom az igényemet, 1-2 hét múlva az asztalomra teszik a könyvet vagy a kixeroxozott oldalakat. De le nem mondtam volna arról az élményről – és persze arról a plusz ismeretanyagról, amit így lehet szerezni –, hogy magam böngészem át a poros folyóiratok 10-20 teljes évfolyamát. Meglepődtem, hogy mindben bent a régi pecsét, mind saját, közvetlen, korabeli vásárlás volt. Németországban csak elvétve találtam olyan könyvtárakat, ahol a *teljes folyóirat sorozatok* megvoltak. Persze ott volt két háború. Itt pedig megrendelték az 1860-as években az akkor indult folyóiratot és zavartalanul gyűjtik a köteteket azóta is.

Könyvtáráépületek, könyvtárak

**A washingtoni Kongresszusi Könyvtár
1897-ben épült Thomas Jefferson-épülete**

Először az angliai Cambridge-ben, Newton kollégiumában, a Trinity College Könyvtárában fogalmazódott meg bennem az a gondolat, mennyire fontos, hogy a könyvtár fenséges és szép legyen. A Trinity College-ban amíg végigmegy az ember a könyvtár oszloposors földszíni L alakú épületrészén, majd fel az emeletre a csodás lépcsőn, addig levetkőzi hétköznapi gondjait, ráhangolódik a kutatásra. A C.Wren tervezte könyvtárterem egyrészt tágas, nagyléptékű, ezért felszabadító érzést ad, másrészt a kis beszögellések biztosítják az elmélyüléshez szükséges magányt. Hasonló érzés fogott el a Könyvtárak Könyvtárában, a LOC-ban a legrégebb, a Jefferson-épület nagy „olvasótermében”. Az első emeleti szinttől a kupola csúcsáig egyetlen tagolatlan, hatalmas tér a könyvek ezen szentélye. Valóban olyan, mint egy bazilika belseje. Körben galériák, márványburkolat, díszek, szobrok mindenfelé. Süppedő szőnyeg, kör alakban elrendezett olvasóasztalok. Felemelő érzés ott lenni. Minden alkalommal kicserélődtem, azonnal értékesebbnek és munkára késznek éreztem magam. Sajnos az én anyagaim nem itt voltak, de ha kezdtem elfáradni a Science hatalmas, szép, de ablak nélküli olvasótermében, akkor egy-egy köteg xeroxmásolattal átjöttem dolgozni a föld alatti folyosón a bazilikába, a dómba.

Maga a könyvtár, a Kapitólium hófehér épületét körülvevő parkban van. Magassága, szépsége vetekszik a Kapitóliummal, de este épp ezért nem engedik kilátogatni: az Államok politikai szimbólumát nem nyomhatja el a kultúra szimbóluma.

A *Dibner könyvtár* a természettudományos ritka könyvek könyvtára törzsheyemen, az Amerikatörténeti Múzeumban volt. Robert Mayer múlt század közepi első kiadású könyveit csak ott helyben lehetett tanulmányozni. Gondosan be kellett írni a belépés és a távozás idejét, aláírni a használati szabályzatot, csak ceruzát lehetett bevinni és könyvenként 10 oldalt xeroxoztatni. A xeroxozást nem végezhettem én magam. Fontosak ezek az előírások, mivel 1-1 könyv értéke ezer dollár körüli.

A könyvtárosok örültek, hogy ott dolgoztam. Amikor találkoztunk másnap, harmadnap a folyosón, akkor nem az amerikai átlag „egyenmosollyal”, hanem a régi ismerősnek, a munkatársnak kijáró, szívből jövő, kedves mosollyal üdvözöltek. Néha meg is kérdezték: mikor jössz újra?

Szerencsém is volt. Nemcsak első kiadású könyveket lapozgathattam, de az egyik a prágai fizikaprofesszor, Ernst Mach könyve volt valaha, a másik az angliai John Tyndallé. És persze ott vannak a könyvek Washingtonban, nem Prágában és Londonban. Van sok pénzük. Ez Amerika!

Alabama Egyetem Tuscaloosa, Fizikai Intézet, *Baksay László professzor szobája, mint olvasóterem*. A legértékesebb könyvlelőhelyek a professzori, kutatói szobák. Ez természetes, hisz ahhoz megyek, akivel közös a témám, s nála ott vannak a polcon, az asztalon az engem is érdeklő legfrissebb, illetve a legfontosabb művek.

Le is emeltem a C.W.Misner-K.S.Thorne-J.A.Wheeler vaskos gravitációs könyvét Eötvös nevét keresve. Eötvöst is, és újra hibát is találtam. A szerzők elkövették azt a vétséget, ami ellen a könyvtárosok az *autopszia*-jelenséggel védekeznek: ők kézbe veszik a műveket. Nem úgy a mi szerzőink. Azt írták, hogy Eötvös híres méréseit 1889-ben és 1922-ben végezte. Mint önök is tudják, Eötvös Loránd 1919-ben meghalt. Munkatársai valóban jelentettek meg összefoglaló,

**The Bakken könyvtár, Minneapolis (épült 1920-ban)
A földszinti ablakok mögött van a kutatószoba
(A szerző felvételei)**

jelentős tanulmányt 1922-ben, de abban Eötvös neve mellett ott volt a kereszt. (Eötvös-Pekár-Fekete: Beiträge zum Gesetze der Proportionalität von Trägheit und Gravität, Annalen der Physik, IV. Folge 68., S.11., 1922.)

The Bakken, Könyvtár és Múzeum, az elektromosság szerepe az életben. Az 1920-as években épült Tudor stílusú, 7 főt foglalkoztató speciális kis intézet Minnesota államban, Minneapolisban, a Calhoun tó melletti domboldalon van. Kutatószobámban kandalló, nemesi címerek a falon, a pompás fák ágai közt rálátok a tóban úszkáló vadkacsákra. Finnországi hangulat. Egyhetes belső amerikai ösztöndíjjal, Roger Stuewer fizikátörténész professzor segítségével jutottam ide. David J. Rees igazgató, Nahum Kipnis tanár, Elisabeth Ihrig, az egyetlen könyvtáros a munkatársam. Lemehetek a föld alatti könyvtárba, ahol speciális helyi rendszerben, szerző szerinti ABC-sorrendben van a teljes, értékes állomány.

Tilos volna lemennem, így Elisabeth vigyáz rám, míg kikeresem az összes Robert Mayer- és Joule-cikket a Philosophical Magazine and Journal of Science múlt századi köteteiből.

Elisabeth valóban rendkívül precíz hölgy, büszke rá, hogy ősei németek voltak, de amikor katalogizált, én segítettem németből fordítani neki.

Pillanatok alatt kinyomtatta viszont az egyetemi könyvtár adatbázisából a magyar származású amerikai fizikusoktól származó, illetve a róluk írt műveket a LUMINA-U of Minnesota Author Index program segítségével.

Kírtam az engem érdeklő műveket, szerettem volna ugyanis a magyarországi fizikatanításról szóló előadásom után egy kis kiállítást is rendezni a könyvtár halljában. Áadtam a listát Roger Stuewer professzornak, aki lakásán a saját könyvtárából azonnal a kezembe nyomott 4 kötetet.

Ezután elmentünk vacsorázni. Ez nem Washington, ez „vidék” (két milliós metropolisz). Itt nemcsak órákon át folyik (ülve) a szakmai beszélgetés, de ebédelni és vacsorázni is elvisznek. És ekkor történt a csoda, a négy hónap legnagyobb élménye. A pompás vacsora után, este 10 órakor emelkedett hangulatban nem haza, hanem először a kari, majd a központi egyetemi könyvtárhoz gördülünk és a professzor ölben hozza az összes kért, de még hiányzó könyvet. Képes egy pompás vacsora után este tízkor könyvtárba menni, és *tud*, mert *nyitva van a könyvtár. Modern technikák, bár engem legjobban a könyvek vonzanak.*

Tényleg vonzanak engem a könyvek. Megmosolyogtak, amikor a New Yorkból éppen akkor Washingtonba költözött Fizikai Intézet Niels Bohr Könyvtárában ezt megmondtam a könyvtárosnak. De valahogy oda vonzza a tekintetemet egy-egy számomra fontos könyv. Keresés nélkül megtaláltam a század kutatási fiaskójáról, a hidegfúziós kísérletekről szóló összefoglaló művet éppúgy, mint a házi készítésű, bekötött, gépelt lapokból álló: Nekrológok c. kötetet. Azonnal kiírtam a magyar származású fizikusokat, és másnap az SI központi könyvtárában már pergettem is a mikrofilmet (The New York Times, Physics Today) a négyfokozatu előre-hátra gombbal, kedvemre nagyítottam, gombnyomásra másoltam, pedig először félttem ettől a technikától.

Az *Air and Space*, Levegő és Világűr SI múzeumban a repülőgépek, űrhajók feletti emeleteken van a könyvtár. Itt eredeti űrszondás felvételeket kerestem azokról a Hold-kráterekről, amelyeket magyarokról neveztek el. A könyvtáros betette az óriási CD-lemezt a lejátszóba, s én a számítógép-billentyűn kikerestem a megfelelő oldalt, s készítettem is magam a másolatot a képernyő-tartalomról.

Ösztöndíjak

Hangsúlyoztam írásom címében is, hogy én alapvetően tanár vagyok. Így annak örülnék a legjobban, ha írásomon felbuzdulva Önök *személyesen* néznék meg: hogyan működik a LUMINA-program a Bakken könyvtárban; milyen könyvekkel gyarapodott a Dibner; milyen lett a teljes átköltözés után a Niels Bohr Library és – kijavították-e már Eötvös halálozási évét a Webster enciklopédiában.

Íme a címek, ahonnet a részletes pályázati anyagot elkérhetik: David Rhees, Executiv Director, The Bakken, 3537 Zenith Avenue So., Minneapolis, MN 55416 (Visiting Research Fellowships); – Dibner Library Resident Scholar Program, Smithsonian Institution, NHB24, Washington D.C. 20560; – Spencer Weart, Center for History of Physics, American Institute of Physics, One Physics Ellipse, College Park, MD 20740.

*

Végül szeretnék köszönetet mondani dr. Tóth Gyula tanár úrnak azért, hogy amerikai tapasztalataimat, élményeimet a könyvtáros kollégáknak és hallgatóknak elmondhattam, és azért is, hogy ezen cikk megírására inspirált. Ez egy újabb bizonyíték arra, hogy *tényleg dicsérni kell a könyvtárosokat.*

Kovács László

Gyermekkönyvtáros konferencia Erdélyben

Az MKE Gyermekkönyvtári Szekciója vezetésének régi terve vált valóra, amikor 1994 májusában az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület Könyvtári Szakosztályával közösen gyermekkönyvtári szakmai konferenciát szervezett Székelyudvarhelyen. A program tervezésekor egyértelművé vált, hogy a sokszínű, szerteágazó gyermekkönyvtári tevékenységből a gyermekekkel történő csoportos szabadidős foglalkozások témakörének körüljárását célszerű választanunk, talán ez a terület a legalkalmasabb arra, hogy a könyvtár adta lehetőségeket, a téma- és módszerbeli gazdagságot bemutathassuk. Erdélyi kollégáinknak kevés tapasztalatuk van ebben, s úgy gondoltuk, talán sikerül kedvet ébreszteni, ismereteket, fogásokat átadni, melyeket saját gyakorlatukban alkotó módon hasznosíthatnak. Erdélyi utazásunk további célja könyvtárak, műemlékek látogatása, a segítségnyújtás különböző lehetőségeinek felderítése, személyes szakmai és baráti kapcsolatok építése, s önmagunk ismereteinek bővítése volt.

Az elgondolást szívesen fogadták a szekció tagjai, s az erdélyi kollégák is lelkes segítségnyújtással, s a befogadásra nyitottan vettek részt programunkban.

Utunk elején látogatást tettünk Nagyváradon az RMDSZ könyvtárában, mely a Kanonok soron kapott helyet. A könyvtáros tájékoztatása szerint az intézmény 1989 után, magyar könyvtárak adományaiból jött létre, s jelenleg is főképp e módon gyarapszik. Fő szolgáltatása a kölcsönzés, nagy forgalmat bonyolít le különösen a diákok és a nyugdíjasok körében. Az általunk ajándékozott gyermekkönyvtári módszertani anyaggal még láthatóan nem tudott mit kezdeni a kolléga, bár gyermek- és ifjúsági irodalom szép számmal található az állományban, azonban a könyvtári munka során még nem foglalkoznak megkülönböztetetten a gyermekolvasókkal.

Rövid kolozsvári belvárosi történelmi séta, s a Farkas utcai református templom történetének meghallgatása után érkeztünk Marosvásárhelyre, első szakmai „megmérettetésünk” helyére, ahol a Református Tanítóképző Főiskola gyakorlóiskoláiban tartottunk bemutató foglalkozásokat. Nagy tapasztalattal rendelkező gyermekkönyvtárosaink az első szereplés izgalmát élték át, amikor új környezetben, ismeretlen gyermekekkel találkoztak. Átérezték a felelősségét annak, hogy egy szakmát képviselnek, melynek minőségét, színvonalát, rangját most rajtuk mérik erdélyi pedagóguskollégáink, s a pedagógusjelöltek. A feszültség azonban a találkozás pillanatában feloldódott nevelők, gyerekek és könyvtárosaink között. A meleg baráti fogadtatás, a gyermekek fegyelmezettsége, várakozásteljes figyelme, nyitottsága, aktivitása egy csapásra régi ismerőssékké tette az először találkozókat. Azonnal otthon éreztük magunkat.

Fasang Márta, aki a 4. osztályosoknak készült zenei játékos foglalkozást tartani, amikor bement az osztályba, tapasztalta, hogy a tanítónő figyelmeessége nyomán minden gyermek előtt kis táblán ott volt a neve – így azután máris szólhatott

Borkához, Gergőhöz, Bartók nyelvén. Ugyancsak nagy élményt jelentett *Király Éva* számára a tavaszról tartott irodalmi foglalkozás, amely közben a 10 éves Eszter Szabó Lőrinc Nyitnikék c. versét mondta el – feledhetetlenül. Hasonló kellemes és hasznos együttlétekről számolhattak be *Pápayné Kemenczey Judit* Vadkacsás c., 11 éveseknek szóló verses, játékos foglalkozásáról, *Tóth Gyuláné* 9 éveseknek tartott meseposztós foglalkozásáról, s *Juhász Ágnes* 13-14 évesek számára vezetett reneszánsz multságairól.

A bemutatók rövid értékelése, név- és címcserék, gyors, meleg búcsú után *Spielmann Mihály* művelődéstörténész szakavatott, élvezetes vezetésével megtekintettük a Teleki Tékát. Kézbe vehettük többek között Apátzai János: Magyar logicatska (melyet a kisdedek számára írt) c. műve 1654-es kiadását, vagy Nagy Baczai Mátyás Chronica avagy historiase neg az vitez Hunyadi Jánosról c. munkája 1574-ből való kolozsvári kiadását.

A korondi bábéskodások után tisztelegtünk Farkaslakán Tamási Áron sírjánál, s Szejkefürdőn Orbán Balázs emléke előtt.

Székelyudvarhelyen következett szakmai programunk csúcspontja. A Városi Könyvtár központjában, a város Bethlen negyedi könyvtárában és a Benedek Elek Pedagógiai Líceum könyvtárában tartott gyermekfoglalkozásainkat Hargita és Kovászna megye könyvtárosai nagy érdeklődéssel tekintették meg.

Újabb élményt jelentett számunkra a gyermekek gazdag képzeletvilága, mely bizonyosan összefüggésben van magasszintű verskultúrájukkal, a mesék világában való jártasságukkal. Arany János, Petőfi, Benedek Elek, Tamási Áron, Illyés Gyula közeli ismerőseik, de nem ismeretlen számunkra Fekete István sem. Ismerik a régió gazdag népdalkincsét, melyet szívesen és bátran adnak elő. Természetes közegük a népi kultúra, s a természet, a hegyek, patakok, erdők, madarak világa, melytől ők is – számunkra már ismeretlenül – egyszerűek és tiszták. Nem-

csak a leckéből tudják, hogy mi lenne, ha „elfutna” az erdő? Sorolja egy 10 éves kislány: nem lenne sem bölcső, sem koporsó, sem ház, asztal, szék, papír, sem könyv, sem oxigén. – S az ember úgy érzi „mindent” tudnak. Azért problémáik nekik is vannak. Bizalmukat jelzi, hogy a most először látott Éva nélinek teszik fel a kérdést: a sellő ember, vagy állat?

A bemutatók után mindannyian a gyermeki világtól megtisztultan, egymáshoz közelkerülve indultunk a konferenciára. A közel 100 résztvevőt a Polgármesteri Hivatal Konferenciatermében *dr. Ferenczi Ferenc* polgármester köszöntötte. Üdvözlő szavaiban kitért arra is, hogy Székelyudvarhely 400 éves iskolaváros, s örvendetes, hogy a rendszerváltás óta újra nagyobb figyelmet kap a könyv kultúra a városban. Egyre nyílnak az új könyvesboltok, s napirenden van a Városi Könyvtár helyének feladatához méltó, hosszútávú kialakítása. Fontosnak tartja és szívesen fogadja a könyvtári tartalmi munka szintemelését szolgáló szakmai konferenciát.

Kiss Jenő, az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület Könyvtári Szakosztályának elnöke köszönetet mondott, amiért eljöttünk Erdélybe, s a legértékesebbet hoztuk számukra: a szakmai ismereteket, módszereket, eljárásokat, melyek eddig ismeretlenek voltak körükben. Hangsúlyozta, hogy a szakmai-baráti kapcsolatok építése nem anyagiaktól függ elsősorban, kívánja, hogy e kapcsolat gazdagodjon, erősödjön a jövőben.

Györfi József, az udvarhelyi Városi Könyvtár igazgatója, elsődleges partnerünk a szervezésben, a házigazda jogán üdvözölte a résztvevőket.

Pápayné Kemenczey Judit, a MKE Gyermekkönyvtári Szekciója elnöke a konferencia szakmai programja bevezetéseként Karácsony Sándor gondolatait idézte, mint a hazai gyermekkönyvtári tevékenység és szemlélet alapját. Eszerint a pedagógus és tanítvány egyenrangú fél, csak együttes munkával lehet a kívánt eredményt elérni. A pedagógus-könyvtáros feladata a gyermeki érdeklődés felkeltése, a világ felfedezésének segítése. A könyvtárban maga a világ található, feladatunk, hogy ezt megmutassuk a maga sokoldalúságában a könyvek segítségével a gyermekeknek.

Ezt követően a foglalkozásokat tartó kollégák szóltak a bemutatott témákról és módszerekről. Tóth Gyuláné (II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár) a meseposztóról beszélt, mely Montessori pedagógiai elvei alapján a szemléltetés, cselekedtetés, aktivitás egységének megvalósítását szolgálja. Igen alkalmas a kreativitás, az esztétikai érzék, szín-forma-tér érzékelés fejlesztésére, az emberi viszonylatok, magatartás illusztrálására, a fantázia fejlesztésére. A módszer alkalmazását elsősorban óvodás és kisiskolás korban ajánlja.

Juhász Ágnes (FSZEK) a történelmi korok hangulatát idéző kézműves foglalkozásokat ajánlotta a kollégák figyelmébe. Ezek az iskolában megtanult tényekre, adatokra épülnek, azokat kiegészítik, a gyermek- és ifjúsági ismeretterjesztő és szépirodalom felhasználásával, s drámapedagógiai elemekkel élményszerűvé teszik a gyermekek számára. Az ilyen jellegű foglalkozások, az ezeken alkalmazott komplex módszerek már nem voltak ismeretlenek az erdélyi kollégák előtt. Hiszen az elmúlt évben a debreceni Kölcsey Ferenc Tanítóképző Főiskola Olvasáspedagógiai Köre rendezett hasonló bemutatókat és értékelő foglalkozásokat igen nagy érdeklődés mellett a Benedek Elek Pedagógiai Líceumban, s a főiskola

olvasótáborokban rendszeresen vendégül látnak 4-5 udvarhelyi kollégát, tanítójelöltet.

Király Éva (FSZEK) a könyvtár és iskola együttműködésének lehetőségeire hívta fel a figyelmet. Arról szólt, hogyan lehet az önművelés iskolai programját, a magyartanítást, s a szabadidős kulturális tevékenységeket sajátos könyvtári eszközökkel segíteni az életkori sajátosságok figyelembevételével.

Fasang Mária (FSZEK) a „lelki verszegénység” megelőzése kapcsán, a könyvtárban folyó zenei nevelési kísérletét mutatta be. A zenei nevelést a társművészetek megismerésével együtt próbálja megvalósítani. Pl. Bach, Mozart, Liszt, Csajkovszkij hallgatása közben a gyermekek zenei történéseket, hangulatokat próbálnak formákkal, színekkel kifejezni.

Pápayné Kemenczey Judit a 10-14 éves gyermekek versektől való idegenkedésének gondjából kiindulva (melynek fő okát a verstanítás rossz módszerében látja), új verstanítási módokat mutatott be. A vers zeneiségének, ritmusának felhasználásával, a rímekkel, költői ötletekkel való játékokkal, a versek dramatizálásával (pl. bábozással), lerajzolásával, festésével új dimenziók nyílhatnak meg az irodalmi nevelés számára.

Az erdélyi gyermekkönyvtári kísérleteket, tapasztalatokat Fazekas Éva, a sepsiszentgyörgyi Kovászna Megyei Könyvtár gyermekkönyvtárosa foglalta össze. Figyelemre méltó kezdeményezése a „Megy-megy a könyv vándorútra” olvasólánc megszervezése a Cimbora gyermeklap segítségével, mely az erdélyi szórvány magyarságot célozta meg. Az egymástól elszigetelten élő gyermekekhez juttatja el az irodalmat, ismerteti meg velük az olvasás örömét. Az elolvasott művek alapján 8-10 kérdésre válaszolnak a gyermekek, a helyes válaszadók között könyvjutalmat sorsolnak ki. A rendszerváltás óta lehetőség nyílik a „sátoros” ünnepek megtartására. A könyvtárak karácsony, húsvét alkalmával felelevenítik a népi szokásokat, előveszik az alkalomhoz illő irodalmat, a színi növedékek közreműködésével verseket, jeleneteket adnak elő, tojást festenek, árvaházi gyermekek kézimunkáiból kiállítás rendeznek. Anyák napján műsoros megemlékezéseket rendeznek az önként vállalkozó gyermekek részvételével. Alkalmanként könyvtárhasználati foglalkozásokat is tartanak a gyermekkönyvtárakban, melyek sokszor a gyermekek könyvtári munkát segítő felajánlásaival zárulnak. Rendszeres az irodalmi, történeti témájú videófilmek vetítése, s ahol HIFI torony is van a könyvtárban, ott szívesen látják a zenekedvelő gyermekeket. Ez év kiemelkedő rendezvénye az áprilisi könyvkiállítás volt a Kovászna Megyei Könyvtárban, melyen a Móra Ferenc és az Ion Creanga Könyvkiadók szerepeltek kiadványaikkal, lehetőség nyílt kerekasztal beszélgetés formájában a gondolatcserére is.

Erdélyi kollégáink haszonnal forgatják a Magyarországról kapott elméleti, módszertani szakmai kiadványokat (melyeket ez alkalommal is gyarapítottunk), de a konferencián a hozzászólásokból, s az esti baráti beszélgetésen is nyilvánvalóvá vált, hogy az alkalomszerű segítség nem oldja meg az erdélyi könyvtárak problémáit.

A könyvtárosképzés hiánya jelentősen nehezíti a színvonalas szakmai munka kialakulását, a tanfolyamok nem pótolják a rendszerezett, alapos, elméleti, módszertani és gyakorlati felkészítést. A valódi, hosszútávon is működő segítség – amíg az Erdélyben meg nem oldódik – egy könyvtári szakembergárda magyaror-

szági felsőfokú könyvtárosképző intézmény(ek)ben történő kiképzése akár részben, távoktatás keretében, az arra kijelölt, korszerűen felszerelt erdélyi tan-könyvtár segítségével. Ez a gárda fokozatosan alkalmassá válhat színvonalas szakmai munkája mellett az erdélyi könyvtárosképzés szervezésére is.

A szakmai program Csíkszeredán ért véget, ahol *Kopacz Katalin*, a Hargita Megyei Könyvtár igazgatója és munkatársai fogadták a csoportot. A szakmai-baráti eszmecserét kedves vendéglátás kísérte. Kollégáink szakvezetést szerveztek számunkra a zsögödi Nagy Imre Múzeumba, a gazdag gyűjteménnyel rendelkező Csíki Székely Múzeumba és a csíksomlyói templomba.

*

Szakmai kapcsolatokkal, barátságokkal, élményekkel gazdagodva, nehéz szívvel váltunk el erdélyi kollégáinktól. Vigasztalásul szolgál, hogy néhányukkal találkozunk majd az MKE körmendi Vándorgyűlésén, s ki-ki saját könyvtára, családja vendégeként is üdvözölheti őket hamarosan.

Köszönet erdélyi barátainknak fogadtatásunkért és az MKE vezetésének az anyagi támogatásért, mely segítette a reményeink szerint mindkét fél számára hasznos szakmai program megvalósulását.

Suppné Tarnay Györgyi